

# De noodzaak van linkse samenwerking

FNV-voorzitter Ton Heerts is natuurlijk dól op de PvdA maar hij roept ook vooral op tot linkse samenwerking. Zoals het nu gaat in Den Haag, is het hem te veel goede bedoelingen en te weinig actie. Dadelijk voert rechts ons zo naar een land met een ministelsel.

## TON HEERTS

---

*Voorzitter van de FNV*

Nederland is geen eiland. Neoliberaal beleid gericht op zoveel mogelijk vrije marktwerking zie je in veel landen om ons heen. Maar daarmee is het nog geen autonome trend. Het is een gevolg van politieke keuzes. En Nederland loopt daarbij in Europees verband nogal eens voor de muziek uit. Denk aan de keuzes rond privatisering en aanbesteding van de energiebedrijven, de zorg of de hsl-lijn. De gemaakte keuzes hebben grote gevolgen voor de arbeidsmarkt en de arbeidsverhoudingen.

Wat zijn dan die gevolgen? Het overheersende beeld is voor mij duidelijk: de kwaliteit van de arbeid staat op verschillende fronten sterk onder druk. Dus ook de kwaliteit van de samenleving. Er is sprake van een *race to the bottom*. Arbeidsvoorwaarden worden over een breed front slechter. Hoogopgeleide, schaarse werkkenden kunnen goede voorwaarden eisen, maar dat geldt niet voor werknemers aan de onderkant van de arbeidsmarkt, en in toenemende mate ook niet voor de middenklasse. En evenmin voor zzp'ers die in een groot aantal gevallen gedwongen worden veel te lage tarieven te hanteren.

Ik heb er al eerder op gewezen dat de zelfstandigenaftrek niet gebruikt wordt waar die in de kern in de jaren zeventig voor bedoeld was. Namelijk voor investeringen en scholing, voor verzekering tegen arbeidsongeschiktheid en de oude dag. Die aftrek gebruiken werkgevers nu vooral voor het drukken van de tarieven. Werkgevers en opdrachtgevers, ja zelfs verschillende overheden zoals Rijkswaterstaat en diverse gemeenten, denk aan de thuiszorg, sturen daar ook op. Dat zet het toenemende aantal zzp'ers in een ander perspectief.

Natuurlijk zijn er groepen die heel bewust kiezen voor een zelfstandig bestaan. Ook die groepen organiseren we als FNV. Maar we komen natuurlijk ook op voor mensen die in een gedwongen situatie terechtkomen. Mensen die eerst hun ontslag krijgen en later alleen weer terug kunnen komen als zzp'er. We organiseren ook flexwerkers, maar logischerwijs minder dan mensen met een vast contract. Flexwerkers hebben vaak een te laag inkomen om daar ook nog eens contributie van te betalen (ook al krijg je korting met een lager inkomen) en zij bouwen minder een band op

Ton Heerts *De noodzaak van linkse samenwerking*

met het bedrijf en met hun collega's, dus het is lastiger hen te leren kennen als vakbond.

Maar betekent dit dat we alleen voor de 'insiders' opkomen en niet voor de 'outsiders'? Juist niet. Een aantal jaren geleden was het nog weleens lastig om de leden te overtuigen dat we ook voor de flexwerkers op moesten komen, terwijl die meestal geen lid waren. Maar onze leden zien de huidige trend ook, en beseffen dat de insider van vandaag heel goed de outsider van morgen kan zijn. Het aandeel werknemers dat afhankelijk is van een flexibel contract neemt immers hand over hand toe. Het is nu al meer dan een derde. Werknemersverzekeringen als WW en Ziektewet komen daardoor steeds meer onder druk te staan. Als deze ontwikkeling doorgaat zijn er straks alleen nog inkomensafhankelijke voorzieningen op gemeentelijk niveau.

### ***Het ministelsel als liberale utopie***

Voor ons is het onderscheid tussen voorzieningen en verzekeringen heel wezenlijk. Voorzieningen komen uit algemene middelen, of wellicht uit de nieuwe gemeentelijke belasting zoals D66 wil. Verzekeringen, volksverzekeringen en werknemersverzekeringen komen grotendeels uit premies. Dan gaat het om veel geld: rond de 50 miljard. Een verzekering is een recht, een voorziening een gunst. Verzekeringen garanderen een bepaald niveau van uitkeringen en geven mensen zekerheid dat hun inkomen niet te snel of te veel achteruitgaat. Werkenden bouwen rechten op, en betalen daar ook premie voor. Bij voorzieningen is het maar net hoeveel geld er beschikbaar is, en wordt vaak ook nog eens eerst gekeken wat je allemaal zelf wel kunt betalen.

De politieke partijen aan de rechterkant en de werkgeverslobby hebben het liefst een systeem met alleen voorzieningen. Dan verdwijnt alle bovenminimale sociale zekerheid en houden we alleen een ministelsel over. Iedereen die zijn werk verliest, arbeidsongeschikt wordt of met pensioen gaat, zit dan meteen

op bijstandsniveau. Als je al in aanmerking komt voor bijstand. Want er is een partner- en een vermogenstoets. Weg individuele financiële onafhankelijkheid. Dit staat haaks op alles wat we de afgelopen eeuw bereikt hebben en waar we als vakbeweging trots op zijn.

### ***De waarde van het Rijnlandse model***

Een ministelsel hoort bij het Angelsaksische model. We kennen de beelden uit Amerika. Nederland staat bekend om zijn Rijnlandse model, met constructief overleg tussen de betrokken partijen en een fatsoenlijk sociaal stelsel. Laten we zorgen dat we dat behouden. Daar hoort ook ons systeem van collectieve arbeidsvoorwaarden bij. Nette afspraken tussen werkgevers en werknemers waar iedereen in de sector aan gebonden is, zodat er niet geconcurrereerd kan worden op (slechte) arbeidsvoorwaarden. Een brede cao, waar veel mensen bescherming aan kunnen ontlenu.

Ook daarop zetten partijen als VVD en D66 de aanval in. Denk maar aan de inbreng van Halbe Zijlstra bij de Algemene Politieke Beschouwingen kort geleden. Hij vindt de cao en eigenlijk het hele overleg in de polder maar ouderwets. Diederik Samsom diende hem goed van repliek door te vragen wat nu eigenlijk ouderwets is: de vakbeweging of die werkgevers die uit heimwee naar de 19de eeuw liefst werken met dagloners zonder minimumloon? Ook vice-premier Asscher heeft in de Willem Drees-lezing flink afstand genomen van deze aanval op de cao en de werknemersverzekeringen, vooral vanwege de grote gevolgen voor de middenklasse. Of beter gezegd, het afzakken van groepen uit de middenklasse naar slechter betaald werk, gecombineerd met de slechtere kansen om vanuit een positie aan de onderkant van de arbeidsmarkt op te klimmen naar een betere positie. De VVD van Zijlstra wil nog veel meer afbreken in de bescherming van werknemers. Hij wil ook tornen aan de loondoorbetaling bij ziekte. Terwijl die berust op een akkoord met

Ton Heerts *De noodzaak van linkse samenwerking*

de werkgevers in 2002/2004 waar ook de aanpassing van de WAO onderdeel van was. Over die kant van de medaille hoor je hem niet, terwijl de toegang tot de nieuwe regeling, de WIA, steeds verder wordt afgegrensd.

Het evenwicht is zoek. Evenwicht in het beleid, maar ook in de arbeidsverhoudingen. Bij steeds meer opleidingen krijgen begrippen als vakbonden, arbeidsverhoudingen en Rijnlands model volstrekt onvoldoende aandacht. Het lijkt erop dat economisch denken en de neoliberal ingestoken visie het onderwijs steeds meer gaan beheersen. Daar moet ook iets aan worden gedaan. Het draait om macht en tegenmacht. Dat heeft ons vergebracht in Nederland. Zo is ons hele sociale stelsel tot stand gekomen: met sociale strijd. Zonder de vakbond die een tegenmacht vormt zal de factor arbeid steeds meer alleen als een kostenpost worden gezien en ontstaat een race naar het putje. Veel werkgevers zien het voordeel van collectieve afspraken, maar er zijn wel ontwikkelingen waar wij bezorgd over zijn.

Sommige werkgevers shoppen bij wat wij 'gele bonden' noemen, als ze met de reguliere vakbonden geen cao overeen kunnen komen. Dat soort bonden heeft nauwelijks een achterban, en is alleen maar uit op de werkgeversbijdrage die hoort bij de cao. Het verwijt dat die werkgevers ons maken is dat wij niet bereid zouden zijn de cao te moderniseren. Maar in de praktijk maken ze een karikatuur van vernieuwing, door de cao terug te willen brengen naar een korte kernovereenkomst. Dan moet je als vakbond akkoord gaan met alleen maar verslechtingen. Als er evenwichtige voorstellen voor modernisering worden gedaan, waar ook de werknemers wat mee opschieten, valt daar wel degelijk over te praten. Denk aan meer zeggenschap over werktijden en meer mogelijkheden om arbeid en zorg te combineren. Als je doordenkt over de gevolgen voor de 'polder' als deze trend van omzeilen van de reguliere partners doorzet, is het overigens ook het einde van VNO-NCW. Het gedrag van

de gele bondjes kun je hen kwalijk nemen, maar vooral ook de werkgevers, die goedkope arbeid blijkbaar belangrijker vinden dan goede arbeidsverhoudingen en tevreden werknemers. Gelukkig zijn er ook fatsoenlijke werkgevers: sociale ondernemers en bepaalde familiebedrijven. Die laten vaak ook nog eens een hogere arbeidsproductiviteit zien dan bedrijven die het Angelsaksische model hantieren, waarbij alles zo goedkoop mogelijk moet.

Ondertussen doen wij ons best. We geven gastlessen op mbo's waarin we jongeren bijscholen. We hebben stakingen in de metaal voor een goede cao. In de kleinmetaal heeft dit inmiddels tot een goed akkoord geleid. We behartigen de belangen van alle mensen die op Schiphol werken en brengen ze samen vanuit diverse sectoren. Maar we hebben ook de politiek nodig. De overheid moet de kern van solidariteit in de samenleving overeind houden. Zowel in eigen land als in Europees verband hebben we daarom de politiek nodig. In Europa werken we in het EVV, het Europees Verbond van Vakverenigingen, samen met vakbonden uit andere landen. Het EVV doet zijn best in de lobby voor sociale Europese regels en beleid, maar dat is een taaie strijd.

In Europa staat de politiek open voor de krachtige lobby van het bedrijfsleven. Kijk bijvoorbeeld naar wat nu gebeurt met de onderhandelingen over het vrijhandelsverdrag met de VS, TTIP. Daar zien het bedrijfsleven en veel politieke partijen gouden bergen aan extra groei, maar het dreigt te leiden tot een flinke inperking van vakbondsrechten. Het kost ons en het EVV heel veel moeite om daar aandacht voor te krijgen. Op nationaal niveau zie je iets vergelijkbaars. De werkgeverslobby hier, via VNO-NCW, krijgt heel gemakkelijk voet aan de grond bij de politiek. Ze hebben ook een hele simpele boodschap: minder regels en lastenverlichting, en dan komt het allemaal goed. Want dan komt er meer groei, en kan de politiek de werkloosheid terugdringen en cadeautjes uitdelen. De VVD, D66 en delen van het CDA gaan daar blindelings in

Ton Heerts *De noodzaak van linkse samenwerking*

mee. De toekomstige koers van het CDA gaan wij met argusogen volgen. De sociale kant van de christen-democratie is de laatste tijd een beetje zoek geraakt. Bij D66 en de VVD staat elitair individualisme voorop. Bijvoorbeeld door te zeggen dat iedereen wel zzp'er kan worden, en zijn verzekeringen en pensioen zelf wel kan regelen. Zo'n benadering druist tegen alles in wat wij belangrijk vinden.

Wij moeten het bij onze agenda, die gaat over 'gewoon goed werk', over meer koopkracht en echte banen, vooral van de PvdA, de SP en soms van GroenLinks hebben.

Maar ook andere bewegingen zullen we moeten uitdagen om deel te nemen aan onze agenda om het neoliberale beleid te stoppen. Want zij hebben gevoel voor solidariteit, voor mensen met lagere en middeninkomens bij wie het niet allemaal vanzelf komt aanwaaien.

De PvdA is dus in principe een belangrijke bondgenoot, maar in dit kabinet met de VVD is het een moeizame samenwerking. Minister Asscher doet veel om de doorgeslagen flex terug te dringen, en voert de afspraken die we in 2013 hebben gemaakt in het Sociaal Akkoord zo goed mogelijk uit. Hij heeft volgens afspraak de Wet werk en zekerheid ingevoerd, en de Wet aanpak schijnconstructies. Dat helpt. Met goede wetgeving in de rug kunnen wij aanvullende cao-afspraken maken met echt goede arbeidsvoorwaarden. We hebben bij het ontwikkelen van die wetgeving flink onze invloed laten gelden, juist om de positie van mensen met een flexcontract te verbeteren. Dat hebben wij bijvoorbeeld al gedaan in de ziekenhuis-cao: mensen krijgen na een jaar een vaste baan. De overheid doet kleine stappen met inbesteden van werk van bijvoorbeeld schoonmakers en beveiligers. Maar nog te vaak geeft de overheid het slechte voorbeeld omdat rendementsdenken en kostenbesparing vóór echte banen gaan. We botsen permanent met het kabinet als het gaat om de pensioenen. En natuurlijk over de bezuinigingen in de zorg. Aan de demonstratie 'Red de zorg' van 12 september is te zien dat we het volstrekt

oneens zijn over de situatie die nu in de zorg is ontstaan. Het was natuurlijk moedig dat staatssecretaris Van Rijn naar de demonstratie kwam. En ja, wij hebben zijn uitgestoken hand om te praten aangenomen. Maar in die hand moet wel iets zitten.

Decentraliseren naar gemeenten en zo veel bezuinigen werkt niet. Dat kost ook nog eens duizenden en duizenden banen, bijvoorbeeld in de zorg. Daar staat de teller al op 65.000! Er komt nu wat extra geld voor verpleeghuizen. Lang niet genoeg. Want de schandalige

## De PvdA blijft een natuurlijke bondgenoot maar door de kabinetsdeelname staat dat wel behoorlijk onder druk

combinatie van langer thuis moeten wonen en tegelijk ingrijpend bezuinigen op thuis-hulp blijft in stand. Het leidt niet alleen tot tienduizenden ontslagen, maar ook tot een situatie waarin mensen hun werk niet meer goed kunnen doen. En dan het beschutte werk voor mensen met een arbeidshandicap. Het kabinet heeft onlangs een duidelijk signaal gegeven aan gemeenten die geen beschut werk willen realiseren. Desnoods krijgen ze dwingende regels opgelegd. Dat vinden we een goede zaak. Intussen laat het kabinet ons zoals het nu lijkt in de steek bij een belangrijk deel van het Sociaal Akkoord. We hebben afspraken over het via de cao repareren van het derde jaar WW, dat door het kabinet is wegbezuinigd. En we willen samen met werkgevers op de regionale arbeidsmarkt zorgen dat mensen weer makkelijker aan het werk komen, in samenwerking met de gemeenten en het UWV. Werkgevers en werknemers in de regio hebben immers het beste zicht op de vraag naar arbeid in de bedrijven en organisaties. Maar

Ton Heerts *De noodzaak van linkse samenwerking*

het kabinet komt niet over de brug met wat er nodig is om dat te kunnen uitvoeren. Als dit niet verandert dreigt echt een enorme kloof te ontstaan tussen ons en dit kabinet. Dus ook met de PvdA. Juist nu hebben we elkaar nodig. Hoe kunnen we elkaar beter vinden?

Als je teruggaat in de tijd was er een sterke band tussen het NVV en de SDAP en later de PvdA, in de tijd van de verzuiling. Vakbondsmensen zaten in partijorganen en hadden veel invloed op het beleid. Dat model zie je nog steeds in Scandinavische landen en deels in Groot-Brittannië. Dat is in Nederland niet meer van deze tijd, maar er is meer aan de hand. Toen in 1976 de FNV tot stand kwam, ging het NVV samen met het NKV. Dat maakte de FNV groter, maar de banden met de logische partner lossen. Het NKV raakte immers ook de band met de KVP kwijt, die opging in het CDA. De FNV groeide onder Johan Stekelenburg door naar meer dan een miljoen leden. En groter betekent tegelijk diverser, ook qua politieke oriëntatie. Uit peilingen blijkt een niet gering deel van onze achterban op partijen als VVD en D66 te stemmen, die toch echt een behoorlijk vakbondsvijandige agenda hanteren.

Maar ook de PvdA is natuurlijk veranderd qua beleid. Een belangrijke ontwikkeling was de Paarse periode, toen de PvdA onder oud-FNV'er Wim Kok een heel eind meeging in het steeds dominantere marktdenken. In de pas uitgezonden documentaire over zijn periode als minister-president gaf hij toe dat 'we' daar misschien wat in zijn doorgesloten, maar dat is een beetje laat. Nog steeds zijn er binnen de PvdA te veel mensen die blijven geloven dat het heil van de markt komt, en die vooroplopen in het hanteren van strikte begrotingsregels. Die bezuinigen belangrijker vinden dan investeren. Die rendementsdenken belangrijker vinden dan de menselijke maat. Ik ben ervan overtuigd dat we nu een stuk minder werklozen hadden gehad als dit kabinet beter had geluisterd naar ons pleidooi om tijdens de crisis te investeren in plaats van alleen maar te bezuinigen.

Zulke sterke personele unies als in andere landen tussen de sociaal-democratie en de vakbonden hebben we hier allang niet meer, maar in de voorgaande decennia was er altijd wel een blok binnen de fractie dat afkomstig was van de vakbeweging.

En dat lijkt me heel wenselijk. Voor de volgende lijst zullen we vast 'suggesties' doen.

Een mooie uitdaging voor Max van den Berg, die wij als een consequent links denker en doener kennen. Overigens hebben we ook

## In plaats van elkaar te bestrijden op details moet links zich verenigen op de belangrijke punten

suggesties voor de lijsten van andere linkse partijen. We willen dat de PvdA weer een socialer en werknemersvriendelijk karakter krijgt, en dat er voldoende mensen in de fractie en de partijtop zitten die op z'n minst affiniteit met de vakbeweging hebben. En dan niet omdat dat voor ons als FNV prettig is, maar om óók mensen met een sociaal-democratisch hart weer aan te spreken. Kijk ook naar Groot-Brittannië, waar Jeremy Corbyn een nieuw links elan brengt, met grote affiniteit voor de belangen van werknemers. Een elan dat ook en juist jongeren aanspreekt. En zelfs in de VS wordt Hilary Clinton naar de kroon gestoken door een linkse kandidaat. Het is van groot belang dat de partijen aan de linkerkant beter gaan samenwerken. Ook in de politiek gaat het om macht en tegenmacht. Het gaat om een krachtig gezamenlijk geluid tegenover de neoliberale agenda van rechts. In plaats van elkaar te bestrijden op kleine verschillen zou ik graag zien dat de linkse partijen elkaar vinden op de belangrijke overeenkomsten.

Ton Heerts *De noodzaak van linkse samenwerking*

---

Ik zie wel een beweging in de PvdA die het beleid wil ombuigen naar de linkerkant. Ik hoor de voorzitter ook zeggen dat hij dat wil. De vice-premier heeft duidelijk stelling genomen in de Drees-lezing. En er is het document *Van waarde*. Maar het is niet genoeg. De PvdA heeft een heldere sociaal-democratische agenda nodig om mensen mee aan te spreken, en die zie ik nog niet. Ik denk dat dat hard nodig is, wil de partij maar ook de beweging nog bestaansrecht hebben in de komende periode.

Een brede linkse samenwerking vergt dat er een programma wordt ontwikkeld dat op een breed maatschappelijk draagvlak kan rekenen. Daarin zullen diverse bevolkingsgroepen en zeker de lagere en middeninkomens met elkaar moet worden verbonden.

De SCP-studie *Verschil in Nederland* uit 2014 brengt verschillen in kaart langs dimensies die veel breder zijn dan alleen inkomen. In de studie worden twee klassen en vier segmenten onderscheiden. Tussen de twee klassen aan de uiteinden van het spectrum, de gevestigde bovenlaag en het 'precariaat', benoemt het SCP de segmenten jongere kansrijken, werkende middengroep, comfortabel gepensioneerden en onzekere werkenden. De vraag is hoe de

werkende middengroep (die 27% van de bevolking omvat en daarmee de kern van een brede linkse alliantie) en comfortabel gepensioneerden (17%) kunnen worden verbonden met de onzekere werkenden en het precariaat (tezamen 29% van de bevolking). Zonder uiteraard het niet uitsluitend op het eigenbelang gerichte deel van de kansrijke jongeren te vergeten. Dat vergt een aansprekende agenda met speerpunten gericht op verdere emancipatie en ontwikkeling waar het gaat om werk, opleiding en scholing, zekerheid en daarmee inkomensperspectief.

De vakbeweging kan deze agenda ondersteunen en versterken door gericht vakbondsmacht te ontwikkelen en in te zetten op plekken waar de gevolgen van de neoliberale agenda zichtbaar worden in de arbeidsvoorwaarden. Bijvoorbeeld bij de schoonmakers heeft de methode van 'organizing' naast een betere cao met hogere beloningen ook vooral veel begrip en respect bij de bevolking opgeleverd. Als we dit over en weer weten te verbinden aan de politieke agenda van links kunnen we inzichtelijk maken hoe het neoliberale beleid in de praktijk uitwerkt, maar ook dat een stem op de juiste partijen een verschil kan maken.